

אפגניסטאן: אמין לא האמין

נגמ"ש סובייטי נכנס לכאבו
האס טומי לפיד שולט בווינגטון?

מתקבל על הדעת עם המורדים. משקיפים סבורים ש-קארמאל ניהן בכישורים ובכריזמה הדרושים כדי ליצור שלום שמרני, בחסות סובייטית. אם ייכשל קארמאל ב-משימתו, עלולה ברית-המועצות להסתבך בוויאט-נאמי, זציה של הסיכסוך. המחיר שישלמו הסובייטים יהיה, במיקרה כזה, יקר מאד.

צעדי פיוס. קארמאל, שהוברח לתוך אפגניסטאן 24 שעות לפני הפלישה עצמה, הצליח להקים ממשלה הכריזתית אנטי-צבא המקובלים בצ'בור. הוא הכריז על שורה של צעדי-פיוס כלפי המורדים, וביכללם שחרור אסירים פוליטיים, האטת הרפורמות החברתיות ושינוי היחס ל-כונהי-הדת המוסלמיים. המרכסיסט הוותיק, שבילה שנים רבות במחתרת, שואף גם הוא לשינויים וליצירת חברה על בסיס סוציאליסטי. הוא מקווה להגיע למטרה זו בהדרגה, בסיוע סובייטי ובעצה אחת עם מנהיגים מוסלמיים מתונים. קשה לנבא את הצפוי לאפגניסטאן בשנה הקרובה. אין ספק שעתה שורת מלחמה קרה, בלתי-רשמית, באסיה. הסינים והאמריקאים מתחרים בברית-המועצות על הי-הגמוניה בוויאט-נאם, בקמבודיה, בהודו, באיראן, בפקיס-טאן ובאפגניסטאן.

קווי התיחום באסיה אינם ברורים כמו מסך-הברזל האירופי. הסכנה לשלום העולם היא אמיתית. מקורה אינו נעוץ בעובדה שמעצמת-על אחת מייצגת את בני-האור והשנייה את בני-החושך. הפער בין הדרום לצפון, בין הרעבים לשבעים, בין המעצמות המפותחות מבחינה טכ-נולוגית לבין המיליונים הרעבים הלחם בארצות הבלתי-מוזדהות, הוא אמיתי והרה-סכנות. התערבות צבאית, או אימפריאליזם כלכלי, של מעצ-מות-על בארצות קטנות הם תמיד נתעבים, אנוכיים, ו-פועלים בסדר העולמי. אין ספק שאסיה כולה עומדת עתה במוקד המתיחות הבינלאומית. קשה להאמין שה-מרחב הישראלי-ערבי לא יחוש עד מהרה בהשלכותיה של המציאות החדשה הזו ביבשת כולה.

בעת ביקורו הזיכרו אותו הסובייטים שהקו הראדיקלי של ראש ממשלתו, חפזולה אמין, עלול לגרום לתגובה לא-רצויה של מרידה מוסלמית עממית. ראש ממשלת ברית-המועצות, אלכסיי קוסיגין, אף טען שיש להאזיט את צבא הרפורמות ולהימנע מפגיעה בוטה במסורת ה-מוסלמית ובמיבנה-המישפחה המסורתי באפגניסטאן.

לפי הדיווחים בלה-מונד הצרפתי ובסאנדיי טיימס ה-בריטי, התחייב טאראקי לפרט את אמין. הוא נכשל במשימתו, ואמין הצליח לחסל את נשיאו בקרב-יריות בארמון הנשיאות, שבוע אחד אחרי השיחה בקרמלין. אמין וסוכנות טאס הסובייטית שיתפו אמנם פעולה בטישטוש הפרשה, והסבירו שטאראקי מת ממחלה אנו-שה. עם זאת ברור שאמין הבין שהסובייטים מבקשים להדיח. הוא נקט בצעדי-דיוכי קיצוניים, כדי לייצב את שילטונו. אמין הצהיר שיש לבצע שינויים מיבניים דראסטיים באפגניסטאן, תוך זמן קצר. הקרבות עם מת-נגדיו המוסלמיים לא הרתיעו אותו.

במוסקבה גברה הביקורת נגד אמין. בשיחות פרטיות עם דיפלומטים מערביים כינו הרוסים את אמין בתואר הלא-מחמיא, "פול פוט האפגני". את הטאקטיקה שלו נהגו להשוות לזו של החמר-רוז'.

הקרקף הסובייטי. כרגיל, שרמו הסובייטים את ה-קלפים הטובים לעצמם, לשעת צרה. באבראק קארמאל, הנשיא החדש, היה גולה פוליטי במיזרח-אירופה. קאר-מאל אינטלקטואל ומישטטן מרכסיסטי בשנות ה-40 שלו, היה תמיד יריב קשה לאמין.

אחרי תקופה קצרה בצמרת השילטון, כסגן-ראש-מ-שלה, נשלח קארמאל לפראג כשגריר. תוך כמה חודשים הואשם בבגידה, וביקש מיקלט פוליטי במיזרח-אירופה. אחרי מותו של טאראקי נעשו שני נסיונות להדיח את אמין, באחד מהם נרצחו 1000 מורדים בפאקטיה. הפלישה נועדה, בראש ובראשונה, לחסל את אמין, להכתיר את קארמאל כנשיא, ולנסות להגיע להסדר

במשך שבועות ארוכים הפצירה העיתונות הישראלית במעצמת-על מסוימת לפעול נגד מדינה אסיתית, מוס-למית. כלי-התיקשות לא נותרו בודדים במערכה. שני היריבים העיקריים לראשות-הממשלה בשנות ה-80, עזר וייצמן ושימרון פרס, התחרו ביניהם בהצעות נדיבות לבטיסים עבור מעצמת-העל בתוך ישראל. קצינים בכי-רים הכינו תוכניות-חירום, "תאורטיות", הרמטכ"ל, רב-אלוף רפאל איתן, עשה עצמו לצחוק כשהסביר שישראל יכולה לגבור על ברית-המועצות במלחמה קונבנציונאלית. איש לא דיבר על עצמאות וריבונות של מדינות קט-נות, בלתי-מוזדהות. הארץ ועיתוני-הערב יצאו במאמרי-מערכת ניציים, שלא ניתן למצוא כדוגמתם אפילו באל-במה או במיסיפי. כל הפרשנים הישראליים דיווחו כי התלהבות על ההחלמה הגדולה מתיסמנות ויאט-נאם, סוף-סוף הובסו הליברלים והשמאלנים, ששלטו בכלי-התיקשות בארצות-הברית. רוחו של יוסף לפיד שורת עתה לא רק בירושלים, אלא גם בווינגטון.

אלא שדווקא מעצמת-העל היריבה מצאה לנכון לה-טות אונן לשפע ההצעות הניציות מירושלים ומתל-אביב. בפעם הראשונה, מאז תום מלחמת-העולם השניה, הת-ערבה ברית-המועצות בגלוי, ובאורח צבאי, במדינה בל-תימודה.

העיתונות הישראלית הגיבה כדרכה. חוסר-הבהירות ששרר בימים הראשונים לפלישה הסובייטית תרם רבות לניחוח שבהתבטאויות הפרשנים. עיתונאי הארץ וידיעות-אחרונות, שלא חדלו לאיים בסכנה המוסלמית, דרשו עתה להגן על המורדים המוסלמיים באפגניסטאן נגד השמאל. עורכי הארץ, ניצים קיצוניים ביותר במאבק הגלובלי, לא פסקו מלדרוש התערבות אמריקאית בעו-לם השלישי. עתה יצאו במאמרים צדקניים להגנת ארץ-קטנה בפני מעצמת-העל הפולשת.

פלישה אפגני-ראדיקלית. יש להתיתחם בחומרה רבה לפלישה הסובייטית לאפגניסטאן. התערבות צבאית של מעצמת-על ארץ וזה היא מעשה הראוי לכל גינוי. למרבה האירוניה לא פלשו הסובייטים כדי לקדם את יישומה של אידיאולוגיה מרכסיסטית ראדיקלית, אנטי-

מוסלמית. ההיפך הוא הנכון. 30 אלף החיילים הסוביי-טים, שפלשו לאפגניסטאן במיבצע-בוק מתוכנן היטב, באו כדי לבלום את הצעדים הרדיקליים האנטי-מוסלמיים של הנשיא האפגני-אלה אמין, שנרצח בשבוע שעבר ב-בירה האפגנית, כאבול.

אמין וקודמו מוחמד טאראקי, שנרצח בספטמבר ש-עבר, נקטו במדיניות חברתית-ראדיקלית. מאז תפיסת השילטון באפריל 78, ניסו השניים להנהיג רפורמה קר-קצית, אסרו את ההלוואה בריבית, לחמו נגד אפליית ה-נשים, שברו את חוקי-המורה ופגעו בחוקי-האיסלאם.

18 מיליון האפגנים חיים ברמת-חיים ירודה. ההכנסה השנתית לנפש נאמדת ב-120 דולר. תוחלת-החיים נמר-כה. תמותת התינוקות גבוהה ושיעור האנאלפבתיות עצום, למעלה מ-20 אחוז. באפגניסטאן שורר פלוראליזם אתני רב, והשבטים ההרריים חיים בתנאי-סביבה-דורכות פרי-מיטיביים. התעוררות הקנאות האיסלאמית באיראן וב-פקיסטאן הסמוכות הגבירה את ההתנגדות למישטר ה-ראדיקלי. כמו בכל הארצות המתפתחות, מתקשה גם המימשל המרכזי בכאבול להשתלט על הפריפריה.

המורדים המוסלמיים נהגו מתמיכה איראנית. שבטים אחדים קיבלו גם סיוע סיני, בעידוד אמריקאי. ברית-המועצות, מעצמה בעלת אוכלוסייה מוסלמית גדולה, לא יכלה להישאר אדישה לנועה בשכנתה. חרף ההצהרות הרשמיות האנטי-דתיות, שנשאו חותם של מלחמה אי-דיאלוגית, רצתה מוסקבה בפיוס המוסלמים ובדוקי-קיום בינם לבין מישטר מרכסיסטי מתון, פרו-סובייטי.

מעל הכל, סביר מאד להניח שהרוסים לא רצו ליד-גבולם מישטר מרכסיסטי, הנוהג במוסלמים בסיגנון שונה מזה הנהוג בברית-המועצות עצמה. הם חששו שהמרידה המוסלמית באפגניסטאן תשפיע על המוסלמים בתוך ברית-המועצות. כרגיל, העדיפו שליטי הקרמלין את ה-שיקל הממלכתי והאימפריאלי על כל טיעון אידיאולוגי. קר-ב-יריות בארמון. בתחילת ספטמבר ביקר נשיא אפגניסטאן, נור מוחמד טאראקי, במוסקבה. הסובייטים קיבלו אותו כבן-ברית מובהק.

טאראקי היה בדרכו חזרה מוועידת הבלתי-מוזדהות בהאבנה. הוא תמך לאורך כל הדרך בקו הפרו-סובייטי של קובה, מול הנייטראליזם של טיטו. נשיא יוגוסלאביה,

עיניו המתות של לפיד

לת-הביקורת ולצפיות-שיא. היא נחשבת, עד היום, להפקה הטובה ביותר של הבי-בי-סי בשנות ה-70. תסריטו של מרסר (שאשתו היא ישראלית) על עיתונאית בריטית, ג'יין, המאוהבת באינטלקטואל יש-ראלי, נדב, ביקש להציג את הסיכסוך הישראלי-פלסטיני באורח אינטליגנטי ומאוזן.

עם השלמת התסריט זכה מרסר בכבוד לפגוש את לפיד. מרסר מתאר את "טומי" כאיש שמנמן, ער-מומי, בעל "עיניים מתות". לפיד פסל את המחזה בשחצנות. טען שהוא מהווה תעמולה ערבית, ושי-ר גיו את הישראלים. אין צורך לבזבז כסף על משו-שבושל בלונדון, טען לפיד. לפיד התעקש שהמחזה איננו טוב דיו עבור ישראל.

סיום השיחה הוא קלאסי. לפיד סיפר למרסר ש-אנשים מתלוננים תמיד שהטלוויזיה הישראלית אינ-נה טובה, כי הם נוטים להשוות אותה לבי-בי-סי. אבל לעומת הטלוויזיה האיסלקית, "אנו עושים עבר-דה טובה".

מרסר, המדווח השבוע על הפרשה בניו סטייטסמן, מספר שלא נותר לו אלא לחייך. בישראל לא נשמעה כל מחאה של ממש, מילבד הערה של נחום ברנע בדבר השבוע. ייתכן שהציבור הישראלי פשוט ראוי ליוסף לפיד.

מה היה קורה אילו כוכבה של המבורג ונבחרת אנגליה, קווין קיגאן, היה מבקש לשחק כדורגל ב-הפועל רעננה, ונדחה עלידי המאמן?

השאלה נשמעת אולי פנטסטית, אבל מנהל רשות-השידור הישראלית, יוסף לפיד, סעל בדיוק כך. לפיד, הקומיסר של הטלוויזיה הישראלית, אור די חוצפה כדי לדחות את המחזאי הבריטי, דייוויד מרסר, ש-הציע לו תסריט למחזה טלוויזיוני בהפקה בריטית-ישראלית.

מרסר הוא, ללא ספק, המחזאי והתסריטאי הטוב ביותר בעולם. שמו מהווה חלק בלתי-נפרד מהרנסנס התרבותי, שפקד את בריטניה בשנות ה-60' ובתחילת שנות ה-70', הוא כתב את התסריט לסרט מורגאן, גולת-ההכותרת של הקולנוע הבריטי באמצע שנות ה-60', תסריטיו לסרטים חיי מישפחה בבימויו של קאן לוז', ופרוידנס, שביים הצרפתי אלן רנה, זיכו אותו בשם עולמי.

במחזות-הטלוויזיה המפורסמים של תב-בי-סי עלה מרסר אף על מתחריו המעולים, טום סטופארד והרולד פינור. בעיקר הצטיין מרסר, לפני ארבע שנים, ב-סידרה הנפלאה שלו על מאבק הכורים, ימים של תיקווה. הסידרה, בת ארבעת הפרקים, זכתה בתהי-